

Злочинцями не народжуються – ними стають, тому політика держави в першу чергу повинна бути спрямована на забезпечення своїм громадянам гідного рівня життя, що само по собі буде найкращим превентивним заходом.

Список бібліографічних посилань

1. Башук О. Соціальна політика держави у сфері запобігання шахрайству // Соціальна політика держави у сфері запобігання злочинності та ресоціалізації осіб, які відбували покарання : матеріали IX міжвуз. наук. студент. конф. з кримінології та кримін.-викон. права (м. Харків, 26 листоп. 2010 р.) : Ч. 2 / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого ; за заг. ред. В. В. Голіни ; редкол.: А. Гетьман та ін. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. С. 155–157.
2. Кримінологічна характеристика і попередження жіночої злочинності // Студопедия.Орг. URL: <http://studopedia.org/6-111186.html> (дата звернення: 05.10.2018).
3. Індивідуальна робота на тему: «Жіноча злочинність» // Criminolog : сайт студент. наук. кримінолог. кружка доц. Пивоварова В. В. при НЮУ ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://criminolog.wordpress.com/> (дата звернення: 05.10.2018).

Одержано 10.10.2018

УДК 344.14

Володимир Михайлович ФЕДЧЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінального процесу

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОНИКНЕННЯ ДО ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ НЕДОПУСТИМИМИ

У теорії кримінального процесу серед науковців не втрачає своєї актуальності питання доказів та визначення аспектів їх недопустимості. Інститути недопустимості та допустимості доказів у кримінальному процесі є досить різноманітними та багатограними [1]. Питання недопустимості доказів потребують свого подальшого дослідження, у тому числі і в рамках змін, що вносяться до чинного кримінального процесуального законодавства [2, с. 305].

Серед учених та процесуалістів питання про поняття та зміст допустимості доказів, зважаючи на доволі тривалу відсутність їх нормативного врегулювання, викликають чималі дискусії. Подекуди висловлюються різні погляди. Водночас більшість з них (Ю. М. Грошевий, М. М., Лобойко Л.М., Михеєнко, В. Т. Нор, С. М. Стахівський, В. М. Тertiшник, Л. Д. Удалова та ін. загалом визнають, що допустимість доказів слід розглядати як здатність доказу з огляду на відповідність вимогам кримінального процесуального закону слугувати засобами доказування обставин, які мають значення для кримінального провадження.

У навчальній юридичній літературі допустимість доказів, якщо викладати її поняття лаконічно, зазвичай визначається як процесуальна властивість, або якість, що характеризує отримання доказів законним шляхом. У законодавстві ж визначення поняття допустимості відсутнє, лише зазначається, що доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК України (ст. 86 КПК) [3]. Дефініція недопустимості доказу, законодавцем визначена більш чітко. Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. До вказаних істотних порушень відносяться такі діяння: 1) здійснення процесуальних дій, які потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов; 2) отримання доказів внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження; 3) порушення права особи на захист; 4) отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права; 5) порушення права на перекресний допит.

Подальші умови та підстави визнання доказів недопустимими регламентовані статтями 87–89 КПК України.

За загальними вимогами проникнення до іншого володіння особи, за відсутності дозволу володільця, або без ухвали слідчого судді законом заборонено. До іншого володіння особи, закон наряду з іншими відносить і транспортний засіб, який знаходиться у володінні особи. І ніхто не має права проникнути до іншого володіння особи з будь-якою метою, інакше як лише за добровільною згодою особи, яка ним володіє, або на підставі ухвали слідчого судді, крім невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину. У такому випадку прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутися з клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді (ч. 3 ст. 233 КПК).

Розглядаючи питання істотного порушення прав та свобод людини, за яким доказ є недопустимим у випадку здійснення процесуальних дій, що потребують попереднього дозволу суду, без такого дозволу або з порушенням його суттєвих умов. Слід зазначити, що у практичній діяльності, іноді виникають ситуації, за якими з об'єктивних причин необхідно терміново проникнути до транспортного засобу, який знаходиться у володінні особи для проведення огляду місця події. Звернення ж до слідчого судді з клопотанням про це, його розгляд та ухвалення відповідного рішення займе не один день, що з одного боку може призвести до втрати слідів залишених злочинцями та інших речових доказів на місці вчинення злочину та в цілому ускладнить здійснення доказової діяльності.

Так, наприклад, після вчинення грабежу чи розбійного нападу із застосуванням чи погрозою застосування вогнепальної зброї та фізичного насильства до володільця транспортного засобу, внаслідок якого власник втратив свідомість. Злочинці на викраденому транспортному засобі намагалися втекти, але були по гарячим слідам одразу затримані нарядом поліції, який здійснив проникнення до автомобіля та вилучив з нього затриманих осіб. З метою огляду на місце події одразу прибула слідча-оперативна група, слідчий якої за вимогами закону вже не має права здійснити проникнення до авто та оглянути його вилучивши сліди злочину та інші речі, документи, що можуть бути доказом, оскільки невідкладних випадків, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна, як і безпосереднього переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину у наведеному прикладі вже немає. А потерпілий – власник авто знаходиться у непритомному стані, і зрозуміло, що дозвіл на проникнення до свого авто у такому стані надати не зможе.

Здійснити експертне дослідження зброї, яка може залишитися в авто теж неможливо, не кажучи вже про вимоги ч. 1 ст. 242 КПК, за якими експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження.

Вказана ситуація може призвести не лише до втрати слідів залишених злочинцями та інших речових доказів на місці вчинення злочину, але й ускладнить вирішення питань щодо обрання запобіжного заходу затриманим. Адже, при вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у ст. 177 КПК України, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі й вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 178 КПК).

Зрозуміло, що за такої ситуації до злочинців важко без порушення вимог закону застосувати ізоляційний запобіжний захід, не кажучи вже про виникнення проблемних питань з винесення судом сурового покарання, на яке вони заслуговують.

Виконання вимог закону в процесі доказування, суворе дотримання правил отримання доказів, обов'язковість дотримання процесуальної форми доказів безумовно повинні бути обов'язковими вимогами з питань доведення вини особи. Водночас, слід врахувати й ті правові ситуації, які виникають у правозастосовній діяльності правоохоронних органів з питань проникнення до іншого володіння особи, коли власник з об'єктивних причин не в змозі надати такий дозвіл, а звернення до слідчого судді для отримання відповідної ухвали на проникнення може призвести до втрати доказів і звести нанівець кримінальне переслідування та доказову діяльність у цілому.

З урахуванням вказаного, доцільно положення ч. 3 ст. 233 КПК доповнити нормою, за якою, у випадку вчинення тяжких та особливо-тяжких злочинів, коли володілець транспортного засобу з об'єктивних причин не може надати дозвіл на проникнення до його авто для огляду місця події, передбачити таку можливість, якщо не проведення огляду може призвести до втрати слідів залишених злочинцями, речей, документів та інших речових доказів на місці вчинення злочину.

Список бібліографічних посилань

1. Грошевий Ю. М., Стахівський С. М. Докази і доказування у кримінальному процесі : наук.-практ. посіб. Київ : КНТ ; Вид. Фурса С. Я., 2006. 272 с.

2. Рожнова В. В. Недопустимість доказів у кримінальному провадженні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 301–306. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4689/1/53.pdf> (дата звернення: 19.10.2018).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 вересня 2017 р. : (офіц. текст). Київ : Паливода А. В., 2017. 372 с.

Одержано 10.10.2018

УДК 343.375(477)

Руслан Сергійович ФІЛЬ,

кандидат юридичних наук,

начальник 2-го науково-дослідного відділу

науково-дослідної лабораторії криміналістичної та спеціальної техніки

Державного науково-дослідного інституту МВС України

СУЧАСНИЙ СТАН ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

З метою вдосконалення організації діяльності підрозділів протидії злочинності у сфері економіки 7 травня 2015 р. наказом МВС України було створено Департамент протидії злочинності у сфері економіки МВС України. Він був структурним підрозділом у складі кримінальної міліції апарату МВС України, який безпосередньо підпорядковувався міністрові або уповноваженому ним заступникові та згідно із законодавством України організовував і здійснював оперативно-розшукову діяльність [1]. Відповідно до покладених завдань зазначений структурний підрозділ МВС України: організовував і координував роботу територіальних підрозділів з протидії злочинам у сфері інтелектуальної власності, брав участь у проведенні заходів із запобігання і виявлення кримінальних правопорушень у сфері економіки, а також порушень у сфері інтелектуальної власності. В подальшому після створення Національної поліції України його функції та уповноваження було передано до Департаменту захисту економіки Національної поліції України. Крім того, враховуючи міжнародні норми Конвенції про кіберзлочинність [2], у структурі Національної поліції України питанням протидії порушенню авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет займається Департамент кіберполіції [3]. Окрім вказаних вище завдань, МВС України здійснює експертне забезпечення правосуддя. Для належного виконання судових експертиз у сфері інтелектуальної власності в системі МВС України сформовано відділ досліджень у сфері інтелектуальної власності лабораторії досліджень у сфері інформаційних технологій Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України.

З метою підвищення кваліфікації майбутніх спеціалістів правоохоронних органів 17 березня 2017 р. для реалізації Проекту з підготовки фахівців по боротьбі з кіберзлочинністю та піратством було підписано Меморандум про співпрацю між Державною службою інтелектуальної власності (нині її повноваження здійснює Мінекономрозвитку України) та Національною академією внутрішніх справ. У рамках цього Меморандуму співпраці буде створено на базі Національної академії внутрішніх справ курси з підготовки правоохоронців за спеціалізацією, що спрямована на захист прав інтелектуальної власності, і вони стануть платформою для розробки нової освітньої програми, за якою відбуватиметься навчання правників нової генерації, покликаних захистити інноваційний потенціал України [4].